

WITH FUNDING FROM

**AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION**

REGIONAL ANTI-CORRUPTION INITIATIVE

REGIONAL ACTIVITY: DEVELOPMENT OF NATIONAL METHODOLOGIES ON ANTI-CORRUPTION
ASSESSMENT OF LAWS

**Metodologjia e Korigjimit të Korrupsionit
në Kosovë ***

Përgaditur nga Tilman Hoppe, Ekspert i Anti-korrupsionit

Pikëpamjet e shprehura në këtë dokument janë vetëm ato të autorit dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Inicativës Rajonale Anti Korrupsion (RAI) ose të shteteve të saj anëtare, apo të “Bashkëpunimi Austriak për Zhvillim”.

Sarajevë, Maj 2017

* Referencat për Kosovën do të kuptohen në kontekstin e Rezolutës 1244 të Këshillit të Sigurimit (1999)

Pjesa 1: Lista e kontrollit të rregullatorit ndaj rreziqeve të korrupsionit

1. Dykuptimësia	
1.1 Gjuha	
1.1.1 Zgjedhja e fjalëve	
1.1.2 Ndertimi i fjalisë	
1.2 Koherenca ligjore	
1.2.1 Provisionet konfliktuoze	
1.2.2 Terminologji e paqëndrueshme	
1.2.3 Referenca të paqarta	
1.2.4 Boshlleqe të rregullatorit	
1.2.5 Strukturë uniforme ligjore	
2. Boshllëqe të parandalimit (Ligje publike)	
2.1. Kompetenca	
2.1.1. Kompetenca te painedentifikuara	
2.1.2. Shtrirje e painedentifikuar	
2.1.3. Indentifikime të Vonura	
2.1.4. Vendorsje e vonuar	
2.1.5. Kompetencë për Rregullime të matutjeshme	
2.1.6. Kompetence të mbivendosura	
2.1.7. Kompetenca të ndara	
2.1.8. Konflikt interesi	
2.2. Fuqitë dhe burimet: Është e rëndësishme që një organ publik të ketë të gjitha kompetencat dhe burimet e nevojshme për kryerjen e detyrave të tij.	
2.3. Procedurat	
2.3.1. Hapat e padefinuar	

2.3.2. Afatet kohore të padefinuara	
2.3.3. Tarifa të pidentifikuara	
2.3.4. Perseritje te ispektimit	
2.3.5. Procedura me shumë ndalesa	
2.3.6. Konkurse për burime shtetore të kufizuara	
2.4. Vendimet (liri e tepruar veprimi)	
2.5. Mbikqyrje	
2.5.1. Transparencë dhe mbikqyreje nga shoqëria civile	
2.5.2. Ndarja e detyrave	
2.5.3. Rotacion	
2.6. Sanksionet: disponueshmëria e sanksioneve efektive, proporcionale dhe bindëse.	
2.7. Shqyrtimi gjyqësor: Qëllimi gjithëpërfshirës dhe modalitetet e qarta	
2.8. Sector specific safeguards: as necessary by sector specific corruption risks Masat mbrojtëse specifike sektorit: rreziqet e korrupsionit sipas nevojës nga sektori.	
3. Shtojca: Legjislacioni i korruptuar	
3.1. Aktivitete ilegale	
3.1.1. Shkelja e rregullave të lobimit nga grupet e interesit	
3.1.2. Shkeljet e politikave financiare nga dikush që përfiton nga ligj	
3.1.3. Shkeljet procedurale gjatë procesit legjislativ e në veçanti për transparencën	
3.1.4. Shkeljet etike të ligjvënësve (siç janë dispozitat për konflikt interesit)	
3.1.5. Incidente ryshfeti	
3.2. Aktivitetet ligjore (ende mund të tregojnë për korrupsionin e fshehtë në procesin legjislativ)	

3.2.1. Privilegjet e dyshimta që përmbahen në një ligj (për grupe të caktuara të interesit)	
3.2.2. Donacione të mëdha politike (por të ligjshme) financiare nga kushdo që përfiton nga ligji.	
3.2.3. Aktivitete lobuese të jashtëzakonshme (ligjore) nga grupet e interesit	
3.2.4. Mungesa e transparencës së procesit legjislativ (edhe pse formalisht brenda kufijve ligjorë)	
3.2.5. Sfidat etike (pavarësisht nga përputhshmëria me rregullat)	
3.2.6. Disavantazh e dukshme ose humbje e fondeve publike	

Pjesa 2: Shpjegimi Rregullatorial i Rreziqeve të Korrupsionit

Më poshtë janë percaktuar **rreziqet** e korrupsionit ndaj rregullatorit të për qëllimet e kësaj metodologjie:

"Rreziqet e korrupsionit të rregullatorit të janë veçori ekzistuese ose jo ekzistuese në ligj që mund të kontribuojnë në korrupsion, pa marrë parasysh nëse rreziku ishte i menduar apo jo".

Korrupsioni përfshin të gjitha format e parashikuara në nenin 2 të Ligjit Nr. 2004/34 mbi "Shuarjen e Korrupsionit": veprat penale (ryshfet), tregtia nën ndikim, shpërdorimi i pozitës, përvetësimi, shkelja e dispozitave në lidhje me konfliktin e interesit, favorizimet dhe financim të parregullt të palëve.

Sa i përket statuteve, akteve nënligjore dhe të gjitha niveleve të ndryshme të instrumenteve ligjore, kjo metodologji do të përdorë shprehjen e njëjtë "**ligje**", nëse nuk tregohet ndryshe. Ai i referohet tërësisht "sistemit të rregullave që një vend ose komunitet i caktuar i njej, e me të cilin rregullon veprimet e anëtarëve të tij dhe që mund të zbatohet me vënjen e gjobave".¹

1 Kategoria e Rrezikshmërisë I: Dykuptimsia

Fjala "Ambiguous " do të thotë: të ketë më shumë sesa një kuptim. Dykuptimësia në rregulloret vjen nga gjuha e gabuar ose nga një teknikë e gabuar ligjore. Në të dyja rastet, lexuesi i një ligji lihet të pyes vehten se çfarë është interpretimi i saktë i ligjit. Lexuesit e ligjit të korrumpuar lehtë do të kapen mbi këtë mundësi dhe do ta shfrytëzojnë atë në avantazhin e tyre.

Të gjitha udhëzimet për përdorimin e gjuhës së qartë dhe teknikën uniforme ligjore kur **hartohen** manualët apo ligjet mbi aktet normative kanë vetëm një qëllim, dhe ai është për të shmangur paqartësinë. Me fjalë të tjera, për të bërë atë që ligji do të thotë sa më qartë të jetë e mundur për lexuesit.

1.1 Gjuha

Përafërsisht, ekzistojnë dy lloje të ndryshme të gjuhës së dykuptuar: zgjedhja e **fjalëve** dhe ndërtimi i **fjalive**. Ndërtimi i gjuhëve të ndryshme në veçanti sjell rreziqe të ndryshme

---

¹ <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/law?q=law>>.

¹ Sanford Schane, "Dykuptimsia dhe keqkuptimi në Ligj", 26 Thomas Jefferson Rishikimi I Ligjit, 2002
167 <<http://idiom.ucsd.edu/~schane/law/ambiguity.pdf>>.

³ Per arsye të thjeshtë didaktike, pjesë të qarta të shkencës gjuhësore janë lënë jashtë kontekstit, për më shumë detaje shiko, shembull Stefan Höfler and Alexandra Bünzli, "Kontrollimi I Gjuhës së Statuteve and Rregullave për procese Semantike, Presentimi", <<https://files.ifi.uzh.ch/hoefler/hoeflerbuenzli2010splet.pdf>>; Stefan Höfler, "Hartim Ligjor

në detaje. Gjuhët sllave (Kroate, Serbe etj.), Gjuhët indo-evropiane (Shqipe) ose romake (Rumune) kanë rregulla dhe liri të ndryshme për përdorimin e lakimeve gjuhësore, përemrave, rendit të fjalëve, shumësve dhe pjesorëve. Megjithatë, rregullat e përgjithshme të mirëshkruara ligjore zbatohen për të gjitha gjuhët²

- përdorni fjali të shkurtra (një mendim një fjali);
- pikat kyçe në fillim;
- vetëm një fjali kryesore dhe jo më shumë se një fjali vartëse (nëse është e mundur);
- idetë kryesore në fjalinë kryesore;
- preferoni foljet dhe shmangni emrat;
- shmangni emrorët, veçanërisht pjesëmarrje të gjera, në vend të tyre përdorni fjali relative;
- shmangni diatezën psore dhe përdorni atë veprorë;
- thuaje shkurt (fshij fjalët e plotsonjëse - përdor fjalë të shkurtra).

Ka skema të panumërta për ta bërë gjuhën të paqartë; megjithatë, sa i përket rreziqeve të korrupsionit, zbatohen parimet e përbashkëta kryesore të përshkruara më poshtë. Shih gjithashtu në lidhje me këtë edhe Pjesën II të "Rregullave Ligjore dhe Teknike për Hartimin Ligjor".

1.1.1 Fjalët

Shprehjet e përgjithshme dhe ato ligjore mund të kenë më shumë se një kuptim. Prandaj, për çdo fjalë duhet të përfaqësojë një kuptim të përbashkët ose një definicion të qartë ligjor.

Shembull: Juridiksioni do të përcaktohet nga vend banimi i qytetarëve.

Problemi: Çfarë nënkupton konkretisht vendbanimi - vendi aktual ose i regjistruar ku jeton?

*Zgjidhja: Juridiksioni do të përcaktohet nga vendi ku qytetari **aktualisht jeton** në atë kohë. Juridiksioni do të përcaktohet nga vendi i banimit të qytetarit, që nënkupton vendbanimin e **regjistruar legal**.*

Udhërrefyes: Sa të ndryshëm janë ato nga rregullat e kontrolluara të gjuhës për shkrimin teknik?, in Tobias Kuhn, Norbert E. Fuchs, "Gjuhe natyrale e kontrolluar", Puntoria e tretë ndërkombtare 2012, Berlin/Heidelberg, faqe 138-151 <<http://dx.doi.org/10.5167/uzh-63553>>

⁴ "Udhezues Gjerman për formën e akteve ligjore", botimi I tretë, 2008 <http://hdr.bmj.de/page_b.1.html#an_62> (Gjermane; një përkthim në gjuhën angleze është duke u përgatitur nga Ministria Federale Gjermane e Drejtësisë).

*Juridiksioni do të përcaktohet nga vendi i banimit të qytetarit. Vendbanimi përcaktohet sipas **Statutit X**.*

Nuk duhet të përdoren fjalë që nuk janë gjerësisht në përdorim ose të kupuarit që nuk ka gjetur praninë të përgjithshme në gjuhë:

- fjalë arkaike;
- neologjizmat (fjalë të reja të krijuara, të tilla si "Photoshop")
- fjalë dhe fraza të huaja;
- shkurtesat

Aty ku vertetohet se është e vështirë të miratohet kjo këshillë, duhet të konsiderohet përcaktimi i fjalës. Një fjalë duhet të ketë **vetëm një kuptim** në një ligj. Shihni edhe nr. 2.7 të "Rregullave ligjore dhe teknike për hartimin e ligjeve".

Përdorimi i **njëjësit** dhe i **shumës** gjithashtu mund të jetë një burim i paqartësisë.

Shembull: Ministri do të përcaktojë procedurat për llojet e ankesave të specifikuar në këtë nen.

Problemi: A duhet ministri të krijojë një procedurë të ndryshme për çdo lloj ankese ose një procedurë të vetme për të gjitha, ose a mund të zgjedhë ministri në mes të dy opsioneve?

*Zgjidhja: Ministri do të krijojë **një** procedurë për **çdo** lloj ankimi të përcaktuar në këtë nen.*

1.1.2 Frazat

Format kryesore të dykuptimësisë lidhur me ndërtimin e një fjali (sintaksa) janë përshkruar më poshtë.

Është e paqartë se në cilën pjesë në një fjali është **bashkangjitur** një fjalë (dykuptimësia e fjalës së bashkëngjitur).

Shembulli: Aplikuesi paraqet kërkesën me një konfirmim nga drejtori.

Problemi: "Dorëzon me konfirmim nga drejtori" ose "Aplikacioni i shoqëruar me një konfirmim nga drejtori"?

*Zgjidhja: **Pas** konfirmimit nga drejtori, aplikanti paraqet kërkesën.*

Një tog fjalësh ose një fjalë i referohet diçkaje të **përmendur më parë**, por ekziston më shumë se një mundësi (paqartësi anaforike)

Shembulli: Përfaqësuesi i agjencisë dhe aplikuesi bien dakord mbi modalitetet e procedurës; më pas, ai / ajo konfirmon marrëveshjen me shkrim.

Problemi: Kush është "ai/ajo"?

Zgjidhja: Përfaqësuesi i agjencisë dhe aplikuesi bien dakord mbi modalitetet e procedurës; më pas, përfaqësuesi i agjencisë konfirmon marrëveshjen me shkrim.

Për shkak të **rendit të fjalëve**, mund të jetë e paqartë se në cilin grup foljor është kryefjala dhe në cilin është kundrinori i drejt i një fjalie (paqartësia funksionale).

Shembulli: Procedurat e veçanta me shkrim aplikohen për aplikantët e biznesit me shkrim.

Problemi: Procedurat ose aplikantët me shkrim?

*Zgjidhja: Procedurat e veçanta me **shkrim** aplikohen për aplikantët e biznesit.*

Lidhja mund të jetë e paqartë në tog fjalesh me kuptim pronor siç është "inspektimi i agjencisë" (dykuptimësi relacionale)

Shembulli: Inspekcioni i agjencisë hap procedurën...

Problemi: "Inspekcioni i agjencisë" ose "inspekcioni nga agjencia"?

*Zgjidhja: Inspekcioni **nga** agjencia hap procedurën.*

Përdorimi i kohës së **kaluar** apo të **ardhshme** mund të shkaktojë paqartësi. Normalisht një ligj duhet të përdorë kohën e tashme.

Shembulli: Çdo kapiten duhet t'i paraqesë dokumentet e mëposhtme drejtorit para se të hyjë në port...

Problemi: A do të jetë ky detyrim vetëm në të ardhmen?

Zgjidhja: Çdo kapiten i paraqet dokumentet e mëposhtme drejtorit para se të hyjë në port.

Ndajfoljet **qartësojnë strukturën** e një fjalie. Dallimi midis "dhe" dhe "ose" është veçanërisht i rëndësishëm me listat e kushteve (dykuptimsia e "**dhe / ose**").

Shembulli: Aplikimi është i pranueshëm nëse

- aplikanti është të paktën 14 vjeç,*
- prindërit japin pëlqimin e tyre, ose*
- një kujdestar tjetër ligjor jep pëlqimin e tij / saj.*

Problemi: Nëse aplikanti është 14 vjeç, është edhe pëlqimi i prindërve ose i kujdestarit ligjor shtesë?

Zgjidhja:

- Aplikimi është i pranueshëm nëse
- aplikanti është të paktën 14 vjeç **ose**
- prindërit japin pëlqimin e tyre, ose
- një kujdestar tjetër ligjor jep pëlqimin e tij / saj.
- Aplikimi është i pranueshëm nëse
- aplikanti është të paktën 14 vjeç dhe
- prindërit **ose** një kujdestar tjetër ligjor japin pëlqimin e tyre.

Dikush duhet t'i kushtojë vëmendje ndajfoljeve të tjera të ngjashme: "sa më shumë", "ndërsa", "përveç", "të tilla si" dhe "në veçanti". Sipas **doktrinës ligjore**, këto ndajfolje zakonisht e shënojnë lidhjen mes rregullave abstrakte dhe shembujve konkretë, midis zgjerimit dhe kufizimit të deklaratave ose midis deklaratave enumerative.

Një ligj nuk duhet ti lidhë frazat lidhese me "dhe / ose" ose "respektivisht" pasi këto janë të paqarta. Ligji duhet ta bëjë hollësisht të qartë se nuk ka rëndësi nëse kushtet plotësohen në mënyrë alternative ose akumulative.

Shembull: Incidentet e mëposhtme çuan në mbylljen e biznesit: mungesa e higjienës dhe / ose mungesa e certifikatës shëndetësore për kuzhinier.

Problemi: A janë dy incidentet të mjaftueshme për ta mbyllur biznesin.?

*Zgjidhja: Incidentet e mëposhtme, në mënyrë **alternative ose kumulative**, çuan në mbylljen e biznesit: mungesa e higjienës dhe / ose mungesa e certifikatës shëndetësore për kuzhinierin.*

Fjalëformimi nuk është vetëm një çështje e stilit të keq, por gjithashtu mund të jetë një shkak i paqartësisë.

Shembull: Rregullat ne nenin 10 dhe 12 aplikohen ne përputhje.

Problemi: Cili është dallimi në mes të rregulloreve në nenet 10 dhe 12 si dhe në vetë nenet?

Zgjidhja: Nenet 10 dhe 12 zbatohen në përputhje.

Ngjashëm me fjalë, **deklaratat jo-normative** janë gjithashtu burime të dykuptimësisë, pasi nuk do të jetë e qartë se në ç'masë ato përbëjnë të drejta dhe detyrime (deklarata deklarative siç janë përshkrimet, sqarimet, arsyetimet, informacionet ose kërkesat e sfondit). Deklaratat e qëllimit janë gjithashtu problematike, përveç nëse ato ndodhin në një

artikull të veçantë në fillim të tekstit ose nëse ato janë të nevojshme për interpretimin e një dispozite.

1.2 Koherencë Ligjore

Koherenca ligjore i referohet marrëdhënieve logjike dhe të rregullta të dispozitave të ndryshme në të njëjtin ligj ose me ligje të ndryshme me njëri-tjetrin. Sa herë që marrëdhënia nuk është e qartë, kjo paqartësi mund të përbëjë një rrezik korrupsioni.

1.2.1 Dispozita Konfliktuale

Dy ose më shumë dispozita ligjore mund të bien ndesh me njëri-tjetrin. Konfliktet mund të shfaqen brenda një ligji të njëjtë (konflikti i brendshëm) ose midis ligjeve të ndryshme (konflikti i jashtëm). Konfliktet e jashtme mund të ndodhin në hierarkinë e normave në të njëjtin nivel ose midis niveleve të ndryshme (dekreti kundrejt statutit, kushtetutës ose ligjit ndërkombëtar). Teorikisht, norma në nivel më të lartë zëvendëson normat e nivelit më të ulët; megjithatë, një konflikt mund të krijojë paqartësi.

Shembull: Neni 10 Dekreti mbi procedurat e azilit: "Kur të plotësohen të gjitha kërkesat statutores për statusin politik të refugjatit, agjencia mund të japë azil". Neni 15, Kushtetuta: "Refugjatët politikë kanë të drejtën e azilit."

Problemi: Neni 10 Dekreti lexohet sikur agjencia të ketë diskrecion, duke kundërshtuar të drejtën e qartë në Kushtetutë.

Zgjidhja: Neni 10 Dekreti mbi procedurat e azilit: "Kur të plotësohen të gjitha kërkesat statutores për statusin politik të refugjatit, agjencia **duhet** të japë azil".

1.2.2 Terminologji kontradiktore

Terminologjia jo vetëm që duhet të jetë e qëndrueshme brenda një ligji (shih Seksionin 4.1.1 më lart), por edhe midis ligjeve të ndryshme. Një fjalë duhet të ketë vetëm **një kuptim** jo vetëm në një ligj, por edhe në të gjithë kuadrin ligjor të një vendi. Nëse kjo nuk është e mundur, atëherë devijimi ka nevojë për tregues të qartë.

Shembull: Aplikuesi është përgjegjës për dorëzimin e dokumenteve të mëposhtme.

Problemi: "Përgjegjësi--" është një shprehje e përdorur në ligjin =dhe penal, duke treguar pasojë të ndryshme ligjore.

Zgjidhja: Aplikuesi është i **detyruar** të paraqesë dokumentet e mëposhtme.

- Përdorimi i vazhdueshëm i terminologjisë është gjithashtu i rëndësishëm për fjalët e përgjithshme me një kuptim të përcaktuar në **doktrinën ligjore**, si:

- "Mundet", "-Do të", "duhet";
- "supozohet" kundrejt "konsiderohet";
- "gjithmonë" kundrejt "në parim".

1.2.3 Referenca të Paqarta

Dispozitat që kanë të bëjnë me dispozitat e tjera të ligjeve të njëjta ose të tjera duhet të kenë një kuptim të qartë dhe të ndjeshëm. Shembuj të praktikës së keqe janë: "në përputhje me legjislacionin në fuqi", "sipas ligjit", "në mënyrën e përcaktuar", "sipas dispozitave ligjore", "duke ndjekur rregullat / procedurën / afatin e përcaktuar nga Ministria / një autoritet tjetër", "përfundim / kushte / akte të tjera të përcaktuara me ligj" etj.

Shembull: Agjencia e bën vendimin të nënshtrohet afateve kohore të përcaktuara me ligj.

Problemi: Nuk është e qartë nëse afatet kohore janë të përcaktuara me këtë ligj ose ligj tjetër (cilin)?

*Zgjidhja: Agjencia e merr vendimin duke iu nënshtuar afateve të përcaktuara në **nenin 10 të Ligjit për procedurën administrative.***

1.2.4 Boshllëqe të rregullatorit

Mangësitë rregullatore janë përcaktuar si më poshtë: "Gjendja në të cilën rregullat ekzistuese ligjore nuk kanë bazë të mjaftueshme për të dhënë një përgjigje përfundimtare në një çështje ligjore [...]. Asnjë përgjigje e saktë nuk e udhëzon vendimin.

"Një boshllëk mund të ndodhë nëse ka rregulla kontradiktore (për këtë alternative shih 4.2.1 më lart) ose sepse ligji është i hapur me tekst.

Shembull: Neni 10 - "Pavlefshmëria e zgjedhjeve lokale" - Ligji zgjedhor: Zgjedhjet janë të pavlefshme nëse plotësohet ndonjë nga kushtet e mëposhtme: ...

Problemi: Nuk ka asnjë dispozitë për të rregulluar ushtrimin e qeverisjes lokale pasi zgjedhjet lokale të jenë anuluar.

Zgjidhja: Zgjedhjet janë të pavlefshme nëse plotësohet ndonjë nga kushtet e mëposhtme: ...

Qeveria lokale e zgjedhur më parë vazhdon derisa zgjedhjet përsëriten.

Shih gjithashtu nr. 1.4 të "Rregullat ligjore dhe teknike për hartimin e ligjeve".

⁵ Fjalori Blackwell i Filozofisë perendimore 2004, "Legal gap"

<http://www.blackwellreference.com/public/tocnode?id=g9781405106795_chunk_g978140510679513_ss1-19>

2 Kategoria e rrezikut II: Boshllëqet e parandalimit

Një boshllëk parandalues është mungesa e një mekanizmi në një rregullore që do të **nxiste** ose **pengonte** shfaqjen e korrupsionit.

Shembull: Neni 2 Ligji i konfliktit të interesave: Në rast të shkeljes së dispozitave të konfliktit të interesit në nenet 1-9, komisioni disiplinor mund të administrojë sanksionin e mëposhtëm: paralajmërim me shkrim.

*Problemi: Mungesa e ndonjë sanksioni tjetër sesa një paralajmërim me shkrim, ndoshta nuk do të **pengojë** zyrtarët jobesnikë publikë nga shkelja e rregullave.*

*Zgjidhja: Neni 2 Ligji i konfliktit të interesit: Në rast të shkeljes së dispozitave të konfliktit të interesave në nenet 1-9, komisioni disiplinor **duhet** të administrojë **një nga** sanksionet e mëposhtme: paralajmërim me shkrim, **reduktim të pagës**, zvogëlim ose **shkarkim**.*

Shembull: Neni 1 parag. 2 Ligji i konfliktit të interesit: Një zyrtar publik duhet të abstenojë nga situata e konfliktit të interesit siç përshkruhet në par. 1.

*Problemi: Ligji përshkruan situatat e konfliktit të interesit si tabu, jo si diçka që zyrtari publik dhe eprorët e tij duhet të trajtojnë në mënyrë të arsyeshme dhe transparente. Kështu, ligjit madje i mungon një **inciativë** që të ketë një zyrtar publik për të raportuar situatat e konfliktit të interesit.*

*Zgjidhja: Neni 1 parag. 2 Ligji i Konfliktëve të Interesit: Një zyrtar publik duhet të **raportoje** çdo situatë të konfliktit të interesit siç përshkruhet në parag. 1 te eprori i tij / saj. **Rregullat e mëposhtme zbatohen për menaxhimin e konfliktit të interesit: [...]***

Natyrisht, **dykuptimsia** mund të bëjë ndonjë mekanizëm të dobët parandalues edhe më të dobët. Prandaj, gjuha e paqartë ose teknika ligjore nga njëra anë dhe boshllëqet e parandalimit nga ana tjetër shpesh ndërliiden.

Shembull: Neni 2 Ligji i konfliktit të interesit: Në rast të shkeljes së dispozitave të konfliktit të interesit në nenet 1-9, komisioni disiplinor mund të administrojë sanksionet siç parashihet me ligj: paralajmërim me shkrim.

Problemi: Nëse, për shembull, kodi për veprat disiplinore parasheh sanksione të mëtejshme, ligji i mësipërm do të ishte i paqartë - a është paralajmërimi me shkrim i vetmi sanksion apo ka "sanksione të tjera" siç parashihet me kodin për shkeljet disiplinore?

*Zgjidhja: Neni 2 Ligji i konfliktit të interesave: Në rast të shkeljes së dispozitave të konfliktit të interesit në nenet 1-9, komisioni disiplinor mund të administrojë sanksionet siç parashihet në nenin 12 të **Kodit të kundërvajtjeve disiplinore (Ligji nr. 456)**.*

Megjithatë, boshllëqet e dykuptimisë dhe parandalimit janë të dyja rreziqet e **dukshme** të korrupsionit: Edhe ligji më i qartë pa asnjë dyshim mund të ketë ende mungesë mekanizmash për parandalimin e korrupsionit.

Shembull: Neni 2 Ligji i konfliktit të interesit: Në rast të shkeljes së dispozitave të konfliktit të interesit në nenet 1-9, komisioni disiplinor mund të administrojë sanksionin e mëposhtëm: paralajmërim me shkrim.

*Problemi: Ligji nuk është aspak i paqartë; akoma, mungesa e ndonjë sanksioni tjetër nga një paralajmërim me shkrim ndoshta nuk do të **pengojë** zyrtarët jobesnikë publikë për të shkelur rregullat.*

2.1 Kompetencat

Kompetenca të pidentifikuara

Ky boshllëk parandalues ndodh shpesh kur hartuesit e një ligji duan të tregojnë veprime, por pa pasur qëllim të tillë: një grup i plotë i rregulloreve është vendosur, por ende nuk ka autoritet për zbatimin e ligjit. Ky boshllëk parandalimi shpesh përputhet me gjuhë ose teknikë të paqartë juridike, vetëm duke lënë të kuptohet pak tek autoriteti përgjegjës për zbatimin e ligjit.

Shembull: Neni 10: Ky ligj zbatohet nga Ministria / agjencia kompetente.

Problemi: A ka ndonjë rregull tjetër që përcakton qartë se cila ministri është kompetente? A do të dinë të gjithë përdoruesit e ligjit për këtë rregull?

*Zgjidhja: Neni 10: Ky ligj zbatohet nga ministria / agjencia kompetente, **siç përcaktohet në Aneksin 1 të Ligjit nr. 401 Për Qeverinë.***

*Neni 10: Ky ligj zbatohet nga **agjencia për mbrojtjen e mjedisit.** [më konkretisht dhe zgjidhje më e mirë]*

Fushëveprim I Pidentifikuar

Kompetenca kërkon përkufizim në atë mënyrë që të përfshijë të gjitha aspektet e një ligji.

Shembulli: Neni 10 Kodi i Veprave Disiplinore: Agjencia për shërbimin civil është përgjegjëse për hetimin e të gjitha shkeljeve disiplinore.

Problemi: Kush është përgjegjës për administrimin e sanksioneve?

*Zgjidhja: Neni 10 Kodi i Veprave Disiplinore: Agjencia për shërbimin civil është përgjegjës për hetimin e të gjitha shkeljeve **disiplinore dhe administrimin e sanksioneve.***

Identifikimet e Vonuara

Ligjvënësi mund të delegojë identifikimin në një organ ekzekutiv; megjithatë, rreziku i kësaj qasjeje është që identifikimi i organit kompetent për zbatim nuk mund të bëhet kurrë.

Shembulli: Neni 8 Ligji për Energji: Ministria e Energjisë do të përcaktojë organin kompetent me dekret.

Problemi: Pse ligjvënësi nuk mund të përcaktojë vetë organin kompetent? Deri kur do të dalë Ministria me një vendim? Cilat janë kriteret për këtë vendim?

*Zgjidhja: Neni 8 Ligji për Energji: **Agjencia Mjedisore është organi kompetent për zbatimin e këtij ligji.***

Përgaditje e Vonuar

Organi kompetent për zbatim nuk mund të ekzistojë në kohën e miratimit të projektligjit. Kjo nënkupton rrezikun që vonesat në zbatimin e ligjit mund të nxisin ligjvënësin të delegojë identifikimin në një organ ekzekutiv. Rreziku i kësaj qasjeje është që identifikimi i organit kompetent për zbatim nuk mund të bëhet kurrë.

Shembulli: Neni 8 Ligji për Energji: Agjencia Mjedisore është organi kompetent për zbatimin e këtij ligji.

Problemi: Në rast se Agjencia nuk ekziston ende dhe për më shumë kohë që do të vijë, cili organ është përgjegjës në mënyrë të përhershme?

Zgjidhja: Neni 8 Ligji për Energji: Agjencia Mjedisore është organi kompetent për zbatimin e këtij ligji; derisa të krijohet, Ministria e Energjisë është organi kompetent intermitent.

Shihni për këtë nr. 2.24-2.25 të "Rregullave Ligjore dhe Teknike për Hartimin Ligjor".

Kompetenca për Rregullime të Mëtejshme

Shpesh ligjet delegojnë pushtetin për të rregulluar detaje të mëtejshme të një procedure ose të kriterëve për një vendim tek një organ ekzekutiv. Trupi ekzekutiv ose mund ta shfrytëzojë me forcë këtë pushtet për të lehtësuar mundësitë e korrupsionit ose për të hartuar pa dashje akte nënligjore.

Shembulli: Neni 13 Ligji i Prokurimit: Agjencia e Prokurimit rregullon detaje të mëtejshme të procedurës së tenderit.

Problemi: Ligji nuk jep ndonjë udhëzim se çfarë janë këto detaje. Ligjvënësi vetë duhet të përcaktojë parametrat kryesorë.

*Zgjidhja: Neni 13 Ligji i Prokurimit: Agjencia e Prokurimit **përcakton shabllonet për dorëzimin e ofertave.***

Natyrisht që ka nevojë për delegimin e bërjes së ligjit në organet ekzekutive. Pikat kyçe të legjislacionit, sa i përket rreziqeve të korrupsionit, shpesh përfshihen në aktet nënligjore të tilla, siç janë afatet kohore për procedurat, tarifat ose kërkesat formale për aplikime. Prandaj, korigjimi i korrupsionit duhet të shtrihet në aktet nënligjore. Shihni edhe nr. 1.2 të "Rregullave ligjore dhe teknike për hartimin e ligjeve".

Kompetenca të Mbivendosura

Mund të ketë më shumë se një organ kompetent për zbatimin e të njëjtës detyrë. Kjo mund të çojë në mungesë të zbatimit ose edhe abuzimit të qytetarëve përmes inspektimeve të përsëritura (të mbivendosura) administrative. Një gabim i tillë rregullator është një rast i paqartësisë (shih Seksionin 4.2.1 më lart).

Kompetenca të Ndara

Ndonjëherë, disa organe janë kompetente për një aspekt tjetër të një ligji. Kompetencat e tilla të ndara mund të sjellin rrezikun e mungesës së zbatimit, pasi secili organ mund t'i tregojë tjetrit kur është fjala për situata delikate.

Për shembull, GRECO vuri në dukje në një nga vlerësimet e tij: "Shumëllojshmëria e organeve ka efekte negative, për aq sa pengon një trup të vetëm të marrë përgjegjësi efektive për këtë proces. Si rezultat, secili trup varet nga të tjerët dhe pret raportet ose gjetjet e tyre. Rezultati është se asnjëra prej organeve nuk duket të ketë një pamje gjithëpërfshirëse globale [...]."

Konflikt Interesi

Konflikti i interesit përfshin një konflikt midis detyrimit publik dhe interesave private të një zyrtari publik, ku interesi i kapacitetit privat të zyrtarit mund të ndikojë në mënyrë jo të duhur në kryerjen e detyrave dhe përgjegjësiive zyrtare të tij / saj.³ Zakonisht, konflikti i interesit është subjekt i një legjislacioni të posaçëm. Megjithatë, edhe me një legjislacion të tillë në fuqi, konfliktet e interesave janë një sfidë standarde për çdo ligj publik.

Shembulli: Neni 12 Ligji i prokurimit: Ofertuesit me dosje penale dhe anëtarët e familjes së zyrtarëve publikë që punojnë në entitetin prokurues përjashtohen nga oferta.

⁶Edicioni I tretë, Raporti vlerësues për Moldovën, "Transparenca e financimit të partiak" (Tema II), GRECO Eval III Rep (2010) 8E, Strasbourg, 1 Pril 2011, at No. 73

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/ReportsRound3_en.asp>

⁷ OECD, "Menaxhimi i Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik - Një Toolkit", 2005, faqe 13

<www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>.

Problemi: Anëtarët e familjes janë vetëm një pjesë e atyre personave me të cilët mund të lindë konflikti i interesit. Dikush mund të mendonte vetë zyrtarët publikë, miqtë e tyre të ngushtë ose partnerët e tyre të biznesit.

Zgjidhja: Neni 12 Ligji i Prokurimit: Ofertuesit me dosje penale dhe **ato me konflikt interes, siç përcaktohet në Nenin 12 të Ligjit për Shërbimin Publik, përjashtohen nga oferta.**

2.2 Fuqitë dhe Burimet

Është e rëndësishme që një organ publik të ketë të gjitha kompetencat dhe burimet e nevojshme për kryerjen e detyrave të tij.

Shembulli: Neni 5 Ligji për kompanitë shtetërore: Ministria e Ekonomisë ka kompetencat e mëposhtme për ushtrimin e mbikëqyrjes së kompanive shtetërore: 1) shqyrtimin e raporteve vjetore, 2) pjesëmarrjen në mbledhjet e bordit dhe 3) thirrjen e mbledhjes së mbledhjeve të jashtëzakonshme të bordit.

Problemi: Ministria nuk ka të drejtë të kërkojë ndonjë informacion tjetër përveç asaj që gjendet në raportet vjetore.

Zgjidhja: Neni 5 Ligji për shoqëritë shtetërore: Ministria e Ekonomisë ka këto kompetenca për ushtrimin e mbikëqyrjes mbi kompanitë shtetërore: 1) të drejtën për të shqyrtuar raportet vjetore, 2) të marrë pjesë në mbledhjet e bordit, 3) të kërkojë mbledhjen e mbledhjeve të jashtëzakonshme të bordit, **4) të kërkojë ndonjë informacion nga shoqëria nga bordi i drejtorëve, 5) të bëjë auditime të veçanta të shoqërisë dhe 6) të emërojë ose shkarkojë anëtarët e bordit.**

Burimet gjithashtu përfshijnë **financimin**. Kurdo që një projektligj sjell kostot financiare, organi korrektues i korrupsionit duhet të verifikojë nëse ka fonde të mjaftueshme, siç parashihet për zbatimin e tij, përndryshe ligji do të mbetet vetëm një shprehje e vullnetit të mirë.

2.3 Procedurat

Procedura të caktuara zbatohen për çdo vendim sipas ligjit publik. Sa herë që një autoritet publik mund të ushtrojë shumë diskrecione, ndodhin rreziqe të korrupsionit.

Hapa të Padefinuar

Hapat e çdo procedure duhet të jenë të qarta.

Shembulli: Neni 5 Ligji mbi ndërtimet: Agjencia lëshon një vendim mbi lejen e ndërtimit pasi ta ketë përpunuar kërkesën.

Problemi: Çfarë përfshin "përpunimi"? A mund të kërkojë agjencia dokumentacion të mëtejshëm? A konsultohet agjencia me organet e tjera shtetërore? etj .

*Zgjidhja: Neni 5 Ligji për ndërtim: Agjencia lëshon një vendim mbi lejen e ndërtimit pasi ta ketë përpunuar kërkesën, **duke përfshirë një ose të gjitha hapat e mëposhtëm: [...]***

Afati Kohor I Padefinuar

Duhet të ketë afate të qarta kohore, përndryshe zyrtarët publikë mund të vonojnë procedurat dhe qytetarët nxiten të paguajnë pagesat me shpejtësi.

Shembulli: Neni 5 Ligji mbi ndërtimet: Agjencia lëshon një vendim mbi lejen e ndërtimit pasi ta ketë përpunuar kërkesën.

Problemi: A ka një kohë maksimale për këtë proces?

*Zgjidhja: Neni 5 Ligji mbi Ndërtimin: Agjencia nxjerr një vendim mbi lejen e ndërtimit pasi ta ketë përpunuar kërkesën **brenda një afati maksimal prej tre muajsh.***

Pagesa të Padefinuara

Duhet të ketë një sërë tarifash të qarta.

Shembulli: Neni 5 Ligji për pasaportat: Agjencia lëshon pasaportën për një tarifë prej 10 deri në 100 euro, në varësi nga urgjenca e lëshimit.

Problemi: Është e paqartë se çfarë pagese korrespondon me atë rast.

Zgjidhja: Neni 5 Ligji për pasaportat: Agjencia lëshon pasaportën me pagesë prej 10 € në raste të rregullta, 50 € në rast lëshimi brenda 3 ditëve dhe 100 € për lëshim brenda 24 orëve.

Përsëritja e Inspektimeve

Kërcënimi i inspektimeve abuzive të përsëritura është një mjet i përbashkët për të rrëmbyer rryshfet nga qytetarët. Anasjelltas, qytetari mund të dëshirojë gjithashtu të marrë rryshfet nga një inspektim. Kështu, duhet të ketë një grup të qartë kriteresh se sa shpesh, kush dhe sa tërësisht të inspektojë një biznes apo person.

Shembulli: Neni 14 Kodi tatimor: Administrata tatimore mund të kryejë inspektime të rregullta.

Problemi: A ka një numër maksimal për inspektimet për periudhë? Si janë përzgjedhur caqet e këtyre inspektimeve?

*Zgjidhja: Neni 14 Kodi tatimor: Administrata tatimore mund të kryejë inspektime të rregullta. **Një inspektim i rregullt mund të ndodhë vetëm një herë në tre vjet. Subjektet e kontrolluara tatimore zgjidhen si më poshtë: [...]***

Multi-stop procedurat

Qytetarët shpesh duhet të bashkëveprojnë me disa agjenci dhe kjo i bën procedurat jo vetëm të rënda por shumëfishon rreziket e korrupsionit.

Shembulli: Neni 9 Ligji për Regjistrat e Biznesit: Aplikuesi duhet të paraqesë dokumentacionin nga autoritetet e mëposhtme: regjistri civil, organet tatimore, regjistri i vepres penale dhe regjistri i falimentimit.

Problemi: Për çdo procedurë ekziston një rrezik i korrupsionit.

*Zgjidhja: Neni 9 Ligji për Regjistrat e Bizneseve: **Regjistri i biznesit do të marrë të gjithë dokumentacionin nga autoritetet e mëposhtme: regjistri civil, organet tatimore, regjistri i vepres penale dhe regjistri i falimentimit.***

Kompeticion Për për burime të limituara Shtetore

Kur shteti shpërndan burime ajo shpesh ndeshet me një kërkesë më të lartë sesa mund të ofrojë. Kjo ka të bëjë me prokurimin e shërbimeve, vendeve të lira të punës ose subvencioneve. Në raste të tilla, është e rëndësishme që të ketë procedura transparente me kritere objektive për shpërndarje. Burimet e përshkruara më poshtë ofrojnë informata për parandalimin e korrupsionit në procedurat konkurruese.

2.4 Vendimet

E drejta publike obligon ose u jep të drejtë subjekteve private ose publike; prandaj, kriteret për këto detyrime dhe të drejta duhet të formulohen në mënyrë të qartë në mënyrë që të kufizohet diskrecioni.

Shembulli: Neni 12 Ligji i ndërtimit: Ndërtesa që nuk është në përputhje me këtë ligj mund të shkatërrohet.

Problemi: A ka ndonjë shkelje të ligjit, apo ndonjë formalitet të vogël, që sjell këtë rrezik?

*Zgjidhja: Neni 12 Ligji i ndërtimit: Ndërtesa mund të dekonstruohet **nëse nuk është në përputhje me dispozitat e mëposhtme të këtij ligji: [...]***

2.5 Mbikqyrja

Çdo organ publik kërkon mbik-qyrje ose mbikëqyrje nga një organ i autoritetit më të lartë, nëse jo vetëm nga publiku i gjerë. Prandaj, çdo ligj publik duhet të sigurojë që ka mbikëqyrje të mjaftueshme ekzekutive, parlamentare ose të shoqërisë civile. Mbikëqyrja gjyqësore është një mekanizëm parandalues shtesë (shih më poshtë 5.1.7).

Transparenca dhe mbikqyrja nga shoqëria civile

Mbikqyrja nga shoqëria civile shpesh i nënshtrohet ligjeve të posaçme, në veçanti ligjeve mbi konsultimin publik dhe ligjeve mbi lirinë e informimit.

Shembulli: Neni 12 Ligji i Telekomunikacionit: Agjencia Rregullatore është një organ i pavarur ligjor.

Problemi: Çfarë do të thotë "i pavarur"? A nuk ka mbikqyrje nga një subjekt publik? Cila është lidhja me publikun?

Zgjidhja: Neni 12 Ligji i Telekomunikacionit: Agjencia Rregullatore është organ ligjor i pavarur nga organet e tjera ekzekutive, por raporton në Kuvend si vijon: [...] Agjencia Rregullatore gjithashtu raporton çdo vit për publikun duke përfshirë informacionin e mëposhtëm: [...]. Të gjitha vendimet e saj janë subjekt i zbulimit sipas Aktit të Lirisë së Informacionit. Këshilli Mbikqyrës përfshin përfaqësuesit e shoqërisë civile siç përcaktohet në nenin 8 të Ligjit për Konsultimin Publik.

Ndarja e Detyrave

Nëse të gjitha fuqitë vendimmarrëse janë të përqendruara në një vend, atëherë nuk ekzistojnë kontrole horizontale apo balancime ndërmjet zyrtarëve publik.

Shembulli: Neni 12 Ligji i Prokurimit: Planifikimi, dhënia dhe kontabilizimi i një kontrate publike duhet të zbatohet nga i njëjti zyrtar publik.

Problemi: Rregulli e bën relativisht të lehtë për një zyrtar publik të manipulojë tenderin për të favorizuar një parti të caktuar dhe për të fshehur çdo mashtrim të prokurimit.

Zgjidhja: Neni 12 Ligji i Prokurimit: Kur kontrata publike jepet, planifikimi dhe përshkrimi i kërkesave duhet të mbahen të ndara në aspektin organizativ, nga zbatimi i procesit të dhënies dhe nga kontabilizimi i mëpasshëm.

Rotacioni

Një mjet efektiv për t'u marrë me rrezikun e korrupsionit është rotacioni i stafit. Ky mjet i menaxhimit të personelit duhet të përdoret gjerësisht në fusha veçanërisht të cënueshme ndaj korrupsionit. Kjo kërkon që stafi të jetë i gatshëm të marrë funksione të ndryshme në intervale të rregullta - zakonisht, periudha e caktimit nuk duhet të kalojë disa vjet - edhe nëse kjo zakonisht rezulton me më shumë punë (koha e nevojshme për t'u njohur me detyra të reja).

Shembulli: Neni 19 Ligji i Prokurimit: Planifikimi, dhënia dhe kontabilizimi i një kontrate publike duhet të zbatohet nga një njësi prokurimi e dedikuar në secilin organ shtetëror.

<i>Problemi:</i>	<i>Rregulli nuk ka ndonjë dispozitë për rotacionin e punës, duke lejuar kështu që marrëdhëniet potencialisht korruptive të evoluojnë.</i>
<i>Zgjidhja:</i>	<i>Neni 19 Ligji i Prokurimit: Planifikimi, dhënia dhe kontabilizimi i një kontrate publike duhet të zbatohet nga një njësi prokurimi e dedikuar në secilin organ shtetëror. Stafit në këtë njësi duhet të rrotullohet në një funksion të ri jashtë njësisë së paku çdo pesë vjet.</i>

2.6 Sankcionet

Sankcionet mund të jenë një problem në drejtime të ndryshme:

- sanksionet e papërcaktuara ose të **tepërta** mund të ndihmojnë zyrtarët publikë që të zhvatë ryshfet nga qytetarët;
- sanksionet e dobëta ose të munguara (për **qytetarët**) mund të lehtësojnë korrupsionin nga qytetarët;
- sanksione të dobëta ose të zhdukura (për **zyrtarët publikë**) mund të lehtësojnë korrupsionin nga zyrtarët publikë.

<i>Shembulli:</i>	<i>Neni 12 E drejta tregtare: Mbajtja e një biznesi në kundërshtim me kërkesat e regjistrimit dënohet me një tarifë deri ndalim 5 vjetor të biznesit.</i>
<i>Problemi:</i>	<i>Çfarë nënkupton "shkelje e kërkesave të regjistrimit" - çfarëdo shkelje formale? Cilat "qarkullime vjetore" kanë kuptim - ato aktuale, ato të kaluarat ose ato të parashikuarat? Qarkullim 5 vjetor si një tarifë normalisht do të shuante një biznes.</i>
<i>Zgjidhje:</i>	<i>Neni 12 E drejta tregtare: Mbajtja e një biznesi në kundërshtim me kërkesat e regjistrimit në nenin 8 par. 1 dënohet me një tarifë deri në 0.5 qarkullimin vjetor të vitit në të cilin ka ndodhur shkelja, e përcaktuar nga faktorët e mëposhtëm: [...]</i>

Udhëzimet e mira për hartimin e ligjit zakonisht përmbajnë udhëzime të hollësishme se si të hartohen dispozitat për sanksionet.⁴ Shih për këtë nr. 2.13-2.16 të "Rregullave Ligjore dhe Teknike për Hartimin e Ligjshëm".

2.7 Rishikim Ligjor

Shqyrtimi gjyqësor është i rëndësishëm si mbrojtje kundër arbitraritetit të pushtetit ekzekutiv. Një fushë e gjerë e shqyrtimit gjyqësor dhe modaliteteve të qarta janë të rëndësishme.

⁴Shih, për shembull, dy faqe "Aneksi 2" në "Udhëzuesin Gjerman për Formën e Akteve Ligjore", botimi i tretë, 2008 <http://hdr.bmi.de/anhang_2.html> (gjermane; një përkthim në gjuhën angleze është duke u përgatitur nga Ministria Federale Gjermane e Drejtësisë).

Shembulli: Neni 12 Ligji i ndërtimit: Refuzimi për lëshimin e lejes së ndërtimit është subjekt i shqyrtimit të plotë ligjor.

Problemi: Çka nëse agjencia lëshon një leje ndërtimi që nuk është e mjaftueshme? Çka nëse agjencia nuk merr ndonjë veprim? Çka nëse agjencia lëshon vendime të tjera, të tilla si një për prishjen e një ndërtese "të paligjshme"? Çfarë nënkupton "rishikim ligjor" dhe, në veçanti, cila gjykatë është kompetente?

Zgjidhja: Neni 12 Ligji i ndërtimit: Shkelja e çfarëdo të drejte sipas këtij ligji është subjekt i ankesës ligjore nëpër gjykatat administrative.

Neni 12 Ligji i ndërtimit: Të gjitha vendimet sipas neneve 4-9 i nënshtrohen ankesave ligjore nëpër gjykatat administrative.

2.8 Masat mbrojtëse specifike të sektorit

Lista e mësipërme e boshllëqeve të parandalimit tregon disa nga kategoritë kryesore megjithatë nuk është një listë shteruese. Secili sektor punon me rregulla dhe praktika të ndryshme. Për shembull, për një mësues dhe një mjek disa rreziqe korrupsioni janë të ngjashme dhe disa të ndryshme. Ngjashëm, menaxhimi financiar publik dhe prokurimi publik kërkojnë secila masa mbrojtëse specifike për të qenë provë e korrupsionit. Ka burime informacioni për çdo sektor. Shikoni referencat e mëposhtme për më shumë hollësi dhe shembuj:

- Iniciativa Rajonale kundër Korrupsionit, "Vlerësimi i Rrezikut të Korrupsionit në Institucionet Publike" (2014);⁵
- UNODC, "Toolkit i KB kundër korrupsionit" (botimi i tretë) (2004);⁶
- UNODC, "Udhëzues Teknik për UNCAC" (2009) (Anglisht dhe Rusisht);⁷
- OSBE, "Praktikat më të mira në luftën kundër korrupsionit" (2004) (anglisht dhe rusisht);⁸
- Transparency International, "Përballja me korrupsionin: Elementet e një sistemi kombëtar të integritetit", TI Source Book (2000) (anglisht);⁹

⁵Shih, për shembull, dy faqe "Aneksi 2" në "Udhëzuesin Gjerman për Formën e Akteve Ligjore", botimi i tretë, 2008 <http://hdr.bmj.de/anhang_2.html>(Gjermanisht, një përkthim në anglisht është aktualisht në përgatitje nga Ministria Federale Gjermane e Drejtësisë).

⁵<<http://www.rai-see.org/publications.html>> (publikim I planifikuar).

⁶<www.unodc.org/documents/corruption/publications_toolkit_sep04.pdf>.

⁷<www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html>.

⁸<www.osce.org/eea/13738>.

⁹<www.transparency.org/publications/sourcebook>.

- UNODC / UNCAC, "Kontrolli i vetëvlerësimit" (në anglisht dhe rusisht);¹⁰
- OECD, "Menaxhimi i Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik: Një Toolkit" (2005); "Institucione të Specializuara Anti-Korrupsion. Rishikimi i modeleve "(2006) (në anglisht dhe rusisht); "Lobistët, Qeveria dhe Mirëbesimi Publik" (2009); "Deklaratat e Pasurive për Zyrtarët Publikë: Një mjet për Parandalimin e Korrupsionit" (2011) (në anglisht dhe rusisht); "Doracak i Ndërgjegjësimit të Rryshfetaeve për Ekzaminerët e Tatimeve" (2009) etj;¹¹
- USAID, "Doracaku i Vlerësimit të Korrupsionit" (2006) Shtojca 3, faqe 94 - "Udhëzues Diagnostik: Listat Kontrolluese të Rreziqeve të Korrupsionit për Sektorë të Ndryshëm" (dogana, shëndetësi, parti politike etj);¹²
- U4 Qendra e Burimeve Anti-Korrupsion ;¹³
- Dokumenti Teknik i Këshillit të Evropës, "Udhëzuesi i Metodologjisë së Vlerësimit të Rrezikut të Korrupsionit" nga Quentin Reed dhe Mark Philp për Projektin PACA (dhjetor 2010), faqe 16 / Shtojca 1;¹⁴
- Këshilli i Evropës, "Projekti kundër Korrupsionit, Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit në Republikën e Moldavisë" (MOLICO) - Përkthimi në anglisht i Projektit "Metodologjia e Vlerësimit të Rrezikut të Korrupsionit në Institucionet Publike";¹⁵
- Grupi Punues i PROVIDUS / CBSS mbi Institucionet Demokratike, "Parandalimi i Korrupsionit në Administratën Publike në Vendet e Rajonit të Detit Baltik" (2008).¹⁶

Jo të gjitha rreziqet specifike të renditura në burimet e mësipërme janë të rëndësishme nga një këndvështrim rregullator, por shumica janë.

Ekzistojnë gjithashtu shumë standarde të disponueshme për secilin sektor specifik, siç janë prokurimi,

- Portali i Biznesit Anti-Korrupsion;

¹⁰ <www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/self-assessment.html>.

¹¹ <www.oecd.org/corruption/keyoecdanti-corruptiondocuments.htm>.

¹² <http://transition.usaid.gov/our_work/democracy_and_governance/technical_areas/anticorruption_handbook/index.html>.

¹³ <www.u4.no/>.

¹⁴ <www.coe.int/paca>.

¹⁵ <www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/moneylaundering/projects/molico/AC/Output1.6/912%20MOLICO%20Nat%20%20Legisl%20_methodology%20of%20corruption%20risk%20assessment.pdf>.

¹⁶ <http://www.mfa.gov.lv/data/file/petijumi/corruption_prevention.pdf>.

- Mjet i Zgjerimit të Prokurimit Publik;¹⁷
- OECD, "Rritja e Integritetit në Prokurimin Publik: Një listë kontrolli" (2008);¹⁸
- Chr. Instituti Michelsen, "Bazat e Integritetit në Prokurim: Një Udhëzues" (Version 3, 23 shkurt 2010);¹⁹
- UN / Global Compact, "Lufta kundër Korrupsionit në Zinxhirin e Furnizimit: Një Udhëzues për Konsumatorët dhe Furnizuesit" (Qershor 2010);²⁰
- Transparency International, "Doracaku për Frenimin e Korrupsionit në Prokurimin Publik" (shkurt 2006).²¹

Megjithatë, ajo do të kalonte përtej fushëveprimit të kësaj metodologjie për të renditur burime të tilla për secilën fushë të së drejtës publike; megjithatë, ato janë në dispozicion për hulumtime përmes platformave të ndryshme anti-korrupsion në internet.

Addendum: Legjislativ i korruptuar

Kategoritë e rrezikut I (dykuptimësia) dhe II (boshllëqet e Parandalimit) janë të gjitha për lehtësimin e incidenteve të **ardhshme** të **korrupsionit**. Megjithatë, ekziston një kategori e tretë, e cila nuk ka të bëjë me lehtësimin e korrupsionit në të ardhmen por ende lidhet me korrupsionin. Nje shembull:

Një grup industrial ofron një donacion të fushatës për partinë politike qeverisëse. Në këmbim, qeveria bën një përjashtim në ligjin e taksave që i jep grupit industrial një favor tatimor.

Taksa e favorizuar në këtë rast nuk do të përfaqësonte korrupsionin, sepse nuk përbën rryshfet, përvetësim ose shpërdorim të detyrës. Çdo ndihmë e tatimit në të ardhmen të dhënë në bazë të ligjit në fjalë formalisht do të ishte **plotësisht ligjor**, edhe nëse dhurimi financiar politik më herët ishte dhënë në këmbim të përjashtimit nga taksat. Prandaj, rregullorja nuk do të "kontribuonte në korrupsion" si çdo rryshfet ose përvetësim në të ardhmen. Përkundrazi, korrupsioni normalisht do të kishte ndodhur plotësisht para se të hyjë në fuqi rregullorja (ryshfeti i ligjvënësve, shkelja e financave politike, etj.). Prandaj, (përveç kategorive të rrezikut I dhe II), ky rast i legjislacionit të korruptuar do të:-

- nuk caktojnë rreziqe për ndonjë incident të **ardhshëm** korrupsioni;

¹⁷ <<http://www.business-anti-corruption.com/tools/due-diligence-tools/public-procurement-tool.aspx>>.

¹⁸ <<http://www.oecd.org/gov/ethics/enhancingintegrityinpublicprocurementchecklist.htm>>.

¹⁹ <www.cmi.no/file/?971>.

²⁰ <www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/Fighting_Corruption_Supply_Chain.pdf>.

²¹ <http://www.transparency.org/whatwedo/pub/handbook_for_curbing_corruption_in_public_procurement>.

- vetëm ndiqni një akt të korruptuar në të **kaluarën**.

Me fjalë të tjera, "ligje të korruptuara" të tilla përfaqësojnë dëmin e bërë nga korrupsioni dhe jo vetë korrupsioni. Pikërisht për shkak të kësaj dëmtimi, korrigjimi i korrupsionit nuk duhet të verbojë vetveten ndaj incidenteve të tilla, por të tregojë ndonjë indikacion të tillë.

Treguesit për një legjislacion të tillë të korruptuar mund të gjenden në veçanti në fushat e mëposhtme.

- Aktivitete të paligjshme:
  - shkelje e rregullave të **lobimit** nga grupet e interesit (shih 2.7.3 më lart);
  - shkeljet e **financave politike** nga kushdo që përfiton nga një ligj (shih 2.7.4 më lart);
  - Shkeljet procedurale gjatë procesit legjislativ, në veçanti për **transparencën** (shih 2.7.2 më lart);
  - shkelje të **etikës** nga ligjvënësit, të tilla si dispozitat mbi konfliktin e interesit (shih 2.7.5 më lart);
  - Incidentet e **ryshfetit**.
- Aktivitetet ligjore ende mund të tregojnë për korrupsionin e fshehur në procesin legjislativ:
  - **privilegje** të dyshimta në ligj për grupe të caktuara të interesit;
  - dhurime të mëdha **politike** (por ligjore) **financiare** nga kushdo që përfiton nga një ligj (shih 2.7.4 më lart);
  - aktivitete të jashtëzakonshme (ligjore) të **lobimit** nga grupet e interesit (shih 2.7.3 më lart);
  - Mungesa e **transparencës** së procesit legjislativ (madje edhe formalisht brenda kufijve ligjorë), siç janë fshehja e disa aspekteve financiare të ndikimit të një projektligji (shih 2.7.2 më lart);
  - sfidat **etike** (pavarësisht nga përputhshmëria me rregullat) ku ligjvënësit e shquar me aksione në kompani që përfitojnë nga një ligj abstenojnë nga votimi, por çështja e ndikimit të tyre de facto mbetet (shih 2.7.5 më lart);
  - disavantazh të dukshëm ose humbje të **fondeve publike**, të tilla si
    - ndarjen e pronës publike pronarëve privatë nën vlerën e tregut ose

- mbi-financimin e institucioneve publike me një evidencë të njohur për përvetësim ose pasurim të paligjshëm (siç thuhet në raportet nga gjykata e auditorëve për shembull).

Një trup i jashtëm korrektues i korrupsionit duhet të shikojë gjithmonë për ndonjë nga treguesit e mësipërm dhe duhet të listojë çdo tregues të tillë në **raportin e vlerësimit**. Kjo me siguri nuk do të detyronte ndonjë përfundim, por kjo mund të çojë në ekzaminimin e mëtejshëm nga organet e zbatimit të ligjit ose nga shoqëria civile dhe mundet në rastin e projektligjeve të alarmojë anëtarët e parlamentit. Është e qartë se një organ korrektues i korrupsionit normalisht nuk do të kishte mandatin e as fuqinë për të hetuar tregues të tillë më tej, përveç nëse kishte kompetenca të zbatimit të ligjit (si Qendra Kombëtare Anti-Korrupsion në Moldavi).

Në të njëjtën kohë, duhet të kihet parasysh se jo çdo privilegj apo trajtim preferencial i një grupi interesash është domosdoshmërisht një shenjë e një procesi të korrumpuar legjislativ. Të gjitha ligjet e kësaj bote janë një shprehje e asaj që dëshirojnë grupe të caktuara të interesit. Prosesi demokratik bazohet në supozimin se interesa të veçanta mbizotërojnë në fund. Vetëm nëse ka të dhëna se procesi legjislativ ka qenë (formalisht) i korrumpuar, nëse organi korrektues i korrupsionit e vë në dukje këtë. Çdo gjë tjetër do të përfaqësonte ndërhyrje në **politikën e përgjithshme**.

Pjesa 3: Udherrefyesi Procedural

1. Baza Ligjore

Korrigjimi i korrupsionit bazohet në nenin 23 lit. e, i, dhe l të Ligjit Nr. 2004/34 mbi "Shtypjen e Korrupsionit" dhe nenin 5 paragrafi 1.8 të Ligjit nr. 03 / L-159 për "Agjencinë Kundër Korrupsionit".

2. Shtrirja

Korrigjimi i legjislacionit në parim do të mbulojë të gjitha ligjet, qoftë statutet apo aktet nënligjore, qoftë projektligjet apo ligjet e miratuara.

3. Njesia përgjegjëse

Ekzistojnë tri subjekte të ngarkuara me korrigjimin e korrupsionit në Kosovë *:

- Agjencia - përmes monitorimit të pavarur të ligjeve të hartuara dhe të miratuara;
- Ministrinë përkatëse - duke minimizuar rreziqet e korrupsionit në fazën e hartimit;
- Parlamenti - përmes mbikëqyrjes së finalizimit të ligjeve.

Kjo metodologji është në dispozicion në internet për publikun e gjerë. Kështu, çdo qytetar mund ta përdorë atë për shqyrtimin e projektligjeve dhe paraqitjen e propozimeve gjatë konsultimeve publike. Ministria e Drejtësisë dhe Zyra e Kryeministrit do të kontribuojnë në korrigjimin e korrupsionit brenda mandatit të tyre.

4. Prioritizimi I Ligjeve

Agjencia zgjedh ligje të bazuara në rreziqe nëse plotësohen kriteret e mëposhtme.

1. Kriteret e përgjithshme:
  - a. fusha ligjore zakonisht të **prirura** për korrupsion, duke përfshirë prokurimin dhe financimin politik për të gjitha vendet dhe sektorët e tjerë (varësisht nga vendi) siç janë zbatimi i ligjit, shëndetësia dhe arsimi;
  - b. ligjet që përfshijnë **mekanizma** të prirur për korrupsion, të tilla si dhënia e avantazheve financiare ose e licencave dhe lejeve, ose mbledhja e pagesave dhe taksave, pavarësisht nëse zona ligjore është zakonisht e prirur për korrupsion;
  - c. zonat me nivel të lartë të korrupsionit të **perceptuar** ose **aktual** sipas anketimeve kombëtare dhe / ose ndërkombëtare;
  - d. fushat që **planet** kombëtare të **veprimit** kundër korrupsionit i japin prioritet reformës.

2. Incidentet individuale:

- a. **mediat** apo shoqëria civile për problemet e korrupsionit të lehtësuara nga një ligj ose që ndodhin në një fushë ligjore;
- b. njoftimi nga **autoritetet e tjera** për problemet e korrupsionit të lehtësuar nga një ligj ose që ndodhin në një fushë ligjore;
- c. **donacione** të mëdha financiare nga një grup interesi në lidhje me sektorin ligjor (siç janë kompanitë e energjisë që u japin para partive qeverisëse para miratimit të ligjit);
- d. një projektligj që i nënshtrohet **lobimit** të rëndë nga grupet e interesit;
- e. palët e interesuara përgjegjëse për një projektligj kanë një **konflikt interesi** në lidhje me ligjin;
- f. organet **e zbatimit të ligjit** ose raportet e medias ofrojnë informata për një ligj të caktuar të manipuluar nga të dyshuarit.

Agjencia duhet së paku të hetojë përmes hulumtimeve të thjeshta në mënyrë që të konstatojë nëse ka pasur incidente individuale. Mjafton nëse reagon ndaj njohurive të incidenteve të tilla.

Ligji privat duhet t'i nënshtrohet korrigjimit të korrupsionit vetëm në raste të zgjedhura, sa herë që ekziston një rrezik për rregullatorin për korrupsionin (shih 5.2 më poshtë), në veçanti:

- rregullat e kontabilitetit dhe **auditimit** për kompanitë (të cilat mund të keqpërdoren për të fshehur pagesat e ryshfetit);
- rregulla thelbësore ose procedurale për transferimin **e pronës** (që mund të abuzohet me bastisjen e pasurisë së dikujt tjetër).

Agjencia dokumenton prioritetet e ligjeve për shqyrtim në një plan vjetor.

5. Kordinimi kohor

Korrigjimi mund të bëhet në çdo fazë të procesit legjislativ:

- procesi i hartimit nga ministritë ose organet e tjera shtetërore;
- miratimi i një ligji nga një organ shtetëror;
- miratimi nga qeveria;
- procesi parlamentar;

- pas miratimit.

6. Burimet

Burimet e informacionit për korrighimin e korrupsionit

- Informacioni ligjor:
  - o ligji / projektligji;
  - o shënim sqarues;
  - o ligje të tjera që lidhen me ligjin në fjalë;
  - o Jurisprudenca për çështjen;
  - o Rishikimi i neneve ligjore për çështjen;
  - o fusha të caktuara të së drejtës, siç është prokurimi, mund të përdorin standardet dhe udhëzimet ndërkombëtare ose një krahasim me shembujt e huaj si një pikë referimi të vlefshme nëse një ligj është provë e korrupsionit.
- Analiza funksionale:
  - o raporte mbi korrupsionin nga organet anti-korrupsion;
  - o raportet nga gjykata e auditorëve për humbjen problematike të fondeve publike;
  - o rezulton nga mekanizmat për reagimet e qytetarëve (linjat telefonike etj.);
  - o raportet e medias;
  - o hulumtimi i internetit;
  - o sondazhe;
  - o intervista me ekspertë;
  - o intervistat me palët e interesit që zbatojnë ligjin, si një zyrtar publik ose qytetar privat.

Analiza funksionale synon kryesisht të identifikojë përgjigjet në pyetjen e mëposhtme: Si mundën zyrtarët publikë dhe / ose qytetarët në praktikë të abuzojnë me ligjin dhe çfarë mund të bëhet për të parandaluar abuzime të tilla?

Është pak a shumë i njëjti ushtrim që kryhet për çdo vlerësim të rrezikut të korrupsionit (shih pjesën e mësipërme Pjesa 2).

7. Vlersimi

Rishikimi i korrighimit të korrupsionit përmban hapat e renditur më poshtë.

Hapi 1: **Hulumtimi** dhe përpilimi i materialit (shih seksionin e mëparshëm).

Hapi 2: Identifikimi i **rreziqeve** rregullatore të korrupsionit (boshllëqet e paqartësisë dhe parandalimit - shih më sipër Pjesa 2).

Hapi 3: Formulimi i **rekomandimeve** se si të shmangen ose zbuten- rreziqet e korrupsionit (shih seksionin e mëposhtëm).

Hapi 4: Hartimi dhe shpërndarja e **raportit** (shih seksionet që duhet të ndiqni).

Hapi 5: Ndjekja e **pajtueshmërisë** me rekomandimet (shih Seksionin 1.9).

8. Raporti

Raporti i vlerësimit përbëhet kryesisht nga tre pjesë.

Të dhëna kyçe

Të dhënat kryesore përfshijnë ligjin dhe objektivat e tij. Për këtë pjesë, raporti i vlerësimit mund t'i referohet thjesht dokumenteve të tjera të tilla si shënimi shpjegues.

Analizat

Analiza e **rreziqeve** të korrupsionit rregullator- është strukturuar kryesisht nga dy kategoritë kryesore: "paqartësia" dhe "boshllëqet e parandalimit" (shih seksionet 3 deri 5 më poshtë). Analiza duhet të japë një shpjegim të shkurtër kudo që nuk është e qartë se si faji në rregullore mund të çojë në korrupsion. Përveç kësaj, nëse ka indikacione për "legjislacionin e korruptuar", raporti duhet ta nxjerrë në pah edhe këtë (shih seksionin 6 më poshtë).

Rekomandimet

Rekomandimet duhet të përfshijnë **formulime alternative** të ligjit për të ilustruar se si mund të zbutet rreziku i korrupsionit. Kjo gjithashtu do të lehtësonte pranimin e rekomandimeve, pasi kritika do të ishte konstruktive. Me fjalë të tjera, është e lehtë të kritikosh, por jo gjithmonë kaq lehtë të dalësh me një propozim më të mirë.

Rekomandime abstrakte të tilla si "rritja e llogaridhënies së zyrtarëve publikë" ose "përfshirja e dispozitave për një procedurë më konkrete" janë të pamjaftueshme. Në parim, as formulimet alternative as ndonjë pjesë tjetër e rekomandimit nuk janë të **detyrueshme**. Nëse do të ishte kështu, organi korrektues i korrupsionit do të zëvendësonte parashkrimin e hartimit të ligjit ose vendosjen e organit shtetëror. - Nuk mund të jetë që një njësi shtetërore që shqyrton një ligj (draft) vetë dominon tërë procesin legjislativ (i cili do të ishte vetë rreziku i korrupsionit). Mund të ketë përjashtime për ligjet nënligjore, nëse sipas parimeve kushtetuese është e mundur që një njësi shtetërore të mbajë mbikëqyrje ligjore

ndaj një subjekti tjetër (siç është një ministri e qeverisjes vendore mbi ligjet e përcaktuara nga qeveria lokale).

Duhet gjithmonë të merret parasysh se rreziqet e korrupsionit nuk rrjedhin vetëm nga rregullimi, por edhe nga shkaqet jashtë rregullimit. Në anën tjetër, nuk mund dhe nuk duhet të përpiqet të luftojë korrupsionin përmes rekomandimeve mbi rregullimin vetëm, por mbani në mend elementë të tjerë që parandalojnë korrupsionin (p.sh. nxitjen e një kulture etike, nxitjen e zyrtarëve publikë për të respektuar rregulloret, ngritjen e vetëdijes publike etj.).

Afati Kohor

15 ditë është afati i rregullt. Në rast se ekziston një nevojë e vërtetë për të kaluar **legjislacionin urgjent** brenda një çështjeje prej disa ditësh, për shembull, që janë raste të krizës së afërt financiare. Në raste të tilla, një raport i plotë mund të përpunohet dhe të dorëzohet pas miratimit të një ligji urgjent. Nëse ka mangësi thelbësore, atëherë parlamenti mund të konsiderojë modifikimin e versionit të "miratuar" të miratuar të ligjit.

9. Shpërndarja

Raportet e vlerësimit u vihen në dispozicion subjekteve në vijim:

- organi shtetëror që **ka kërkuar** korrigjimin e korrupsionit (nëse është e aplikueshme);
- Organi shtetëror që është apo ka qenë përgjegjës për **hartimin** e ligjit;
- **ministria e drejtësisë**, prandaj është e vetëdijshme për vlerësimet e ndryshme që po ndodhin dhe mund të sigurojnë hartimin e njëjtë ligjor;
- **Parlamenti**, në mënyrë që të shqyrtojë rekomandimet dhe nevojën e mundshme për veprim;
- Zyra e **Presidentit**, në mënyrë që të sigurojë gjithashtu pajtueshmërinë.

Raporti i vlerësimit mund të **dërgohet** drejtpërdrejtë te të gjitha subjektet ose **lidhja** me projekt rregulloren e bërë të detyrueshme; në këtë mënyrë, secili entitet gjatë procesit legjislativ është në gjendje ta marrë parasysh atë sapo projekti të arrijë atë.

10. Pajtimi

Pasi që rekomandimet nga raportet korrektuese- korrektuese nuk janë të detyrueshme, mekanizmat për arritjen e pajtueshmërisë janë të rëndësishme.

Njësia përgjegjëse

Raportet do të tregojnë se kush është përgjegjës për zbatimin e rekomandimeve. Kjo duhet të jetë gjithmonë parlamenti në rastin e legjislacionit dhe organit të përcaktimit të ligjit në

rastin e akteve nënligjore. Natyrisht, çdo njësi që merret me një projekt përpara se të arrijë në parlament ose në trupin e përcaktimit të ligjit mundet dhe duhet të përpiqet të marrë parasysh rekomandimet.

Detyra për t'u marrë parasysh

Organi i përcaktimit të ligjit ka për detyrë t'i shqyrtojë rekomandimet. Në rast se nuk dëshiron të veprojë në përputhje me rekomandimet, duhet të tregojë në mënyrë eksplicite dhe të japë një shpjegim të shkurtër pse.

Përshtatshmëria e reagimit

Në të gjitha rastet, subjekti përgjegjës duhet të japë informacione kthyesë për Agjencinë për nivelin e pajtueshmërisë me secilin rekomandim. Raporti i vlerësimit do të ketë një fletëpalosje të standardizuar të bashkangjitur me të për të lehtësuar reagimet e pajtueshmërisë nga organi i përcaktimit të ligjit.

Agjencia do të caktojë një afat kohor për trupin përcaktues të ligjit për të siguruar reagime. Për **projektligjet**, informatat duhet të jepet menjëherë pas miratimit të ligjit më së voni. Natyrisht, për ligjet e **miratuara** afati kohor do të jetë më bujar, por ende i fiksuar në mënyrë që të sigurohet që ligji i miratuar është duke u shqyrtuar.

Rishikimi i pajtueshmërisë

Agjencia do të shqyrtojë, nëse ajo përputhet me vetëvlerësimin e organit të përcaktimit të ligjit.

11. Publiciteti Online

Agjencia e bën në dispozicion dokumentet në vijim:

- **Metodologjia:** Publikimi i metodologjisë i mundëson të gjithëve nga sfera publike ose private që të kuptojnë se çfarë korrupsioni korrekton dhe të aplikojë atë.
- **Përzgjedhja** e ligjeve: Publiku duhet të dijë cilat ligje kanë ose nuk kanë qenë të përzgjedhur për vlerësimin; kjo do të lejojë palët e interesuara të shoqërisë civile që të ndërhyjnë në lidhje me çdo ligj, përveç atyre që tashmë vlerësohen nga organet shtetërore, ata mund të dëshirojnë të vlerësojnë. -
- Raportet e **vlerësimit:** Këto lejojnë publikun në përgjithësi të dinë se çfarë përbëjnë rekomandimet dhe ky publicitet mund të vendosë një sasi të caktuar presioni mbi trupin ligjor për t'u pajtuar me rekomandimet.

- **Reagimi** i pajtueshmërisë: Organi i përcaktimit të ligjit gjithashtu do të raportojë për publikun nëse publikohet përshtypja e pajtueshmërisë. Prandaj do të ketë një nxitje për të dhënë arsye të arsyeshme për mosrespektimin e rekomandimeve.
- Raportet e **rishikimit** të përputhshmërisë: Publiku mund të gjykojë për vete se deri në çfarë mase mosrespektimi është i arsyetuar mirë.
- Përveç kësaj, Agjencia do të përfshijë një **përmbledhje vjetore** të aktiviteteve të korrektimit të korrupsionit në raportin e saj vjetor duke përfshirë **informacionin statistikor** mbi performancën sasiore dhe - ndoshta - mbi dëmet e penguar nga korrigjimi i korrupsionit.

12. Shoqëria civile

Agjencia do të konsultohet me palët e interesuara dhe ekspertët e shoqërisë civile sa herë që të jetë e dobishme për procesin e korrigjimit të korrupsionit. Ajo në veçanti do të konsiderojë parashtrimet e palëve të shoqërisë civile mbi rreziqet e korrupsionit rregullator. Ajo mund të japë kredi për përpjekjet e shoqërisë civile duke përmendur përpjekje të veçanta në raportet korrektuese të korrupsionit ose duke botuar parashtrësata e aktorëve të shoqërisë civile.